

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/I. Rokopisov ne vračamo. Ne frankiranih pismen ne sprejemamo. Izhaja vsak tretjek. Naročnina letno 60 din. za inosestavo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačuje list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davok posebe. Polt. lek. rač. 11.153. Telefon 45-86

Naša društvena zborovanja

Zadnja banovinska skupščina je sprejela v svoj letošnji program tudi pripravo in skrb za plodonosen potek društvenih zborovanj.

Ta zahteva izhajajo gotovo iz spoznanja, da naša društvena zborovanja niso vedno na višku svoje naloge ter da se vse premalo izkoristijo za vsestransko smotrno delo in razjasnitev na raznih območjih zasebnih in javnih učiteljskih prizadevanj.

Če to drži — in resno dvomiti o tem skoraj ne moremo — se bomo skupščinskemu sklepu še najlažje približali ter mu ustregli, ako se postavimo na to izhodno stališče ter z njega izvajamo ustrezno organizacijo naših zborovanj.

Poleg obveznih pedagoških in metodičnih predavanj, za katere je za enkrat iz sekcijskega vodstva prilično zadostno poskrbljeno, stoji učiteljsko pred mnogoštevilnimi nalogami javnega in zasebnega značaja, ki jim more zadostiti le skupno, v okviru svoje organizacije.

Predvsem nas teži danes skrb za lasten obstanek. Življenjske razmere so se zlasti za javne nameščence tako poslabšale, da moramo le z obupom in srcu zreti v prihodnje čase. Boj za golo existenco nas samih in naših družin nam nujno nalaga poglobljeno delo v naši organizaciji. Vsaka brezbriznost in vsak fatalizem v tem pogledu nas pahmeta lahko na rob prepada. Ne samo gmotno, marveč tudi moralno bi bili obsojeni na propast, če ne zberemo v tem usodnem času toliko življenjskih sil, da se z vsem mogočim optimizmom upremo lastnemu razkrajanju. Morda ni bilo celo v vsej zgodovini našega stanu strnjenje vseh sil tako nujno, kakor v tem prehodnem času. Ni treba biti nikak družboslovec za predvidevanje razvoja, ki se pripravljajo v naročju današnje svetovne krize: krize gospodarstva in krize duhov. V težkih posledicah tega moralnega in socialnega razkrajanja sodobne družbe se bodo uveljavile in obdržale le kompaktne organizacije, ki samozavešno lahko računajo na solidarnost svojega članstva in ki vedo, kaj hočejo. Vso energijo je treba torej uporabiti, da strnemmo okrog svoje organizacije do malega še vse ostalo učiteljsko, ki doslej še ni našlo poti v naše vrste. Boj, ki ga bijemo za naše članstvo, je tudi boj za njihove interese. Zato nam mora vsako društveno zborovanje nuditi jasno sliko o zunaj stoječih tovariših, ki čakajo, da brez žrtev in sodelovanja z nekolonialno roko sežejo po sadovih našega truda.

Za duhovno orientacijo toliko v vzgojnih ter splošno ljudsko prosvetnih, kolikor v gospodarskih in nazorskih vprašanjih sedanosti in bodočnosti potrebujemo na naših zborovanjih sistematičnih poročil iz naših in tujih revij. Učiteljsvu naj se odpre na ta način pogled na problematiko današnjih dni in na ogromne naloge, ki čakajo povojno generacijo. S poglobitvijo v te naloge se bo okrepiła tudi naša soodgovornost, ki jo moramo kot intelektualci prevzeti v narodnem občestvu. Tako orientirana ter v delu in odgovornosti solidarna učiteljska organizacija bo v jutrišnjem meteu imela nad vse važno vlogo.

Poleg te splošne duhovne orientacije ne smemo pa izpustiti iz oči tudi dela na okrepitevi organizacije same in našega položaja v javnosti.

Na društvenih zborovanjih bi morali vedno obnoviti misli, ki so se napisale v zadnjem razdobju po naših listih o učiteljsvu in njegovem delu. Zahteve in želje ljudstva, ki se stavijo na nas in naše šolstvo, se morajo resno in kritično presojeti. Brez užaljenega samoljubja in strokovnjaškega ekskluzivizma se mora nanje reagirati, da bo naša javnost dobila vtis o našem resnem namenu, zreti nepristransko in nesebno na splošne koristi. V tem spoznanju bo tudi javnost posvečala dobrohotnejšo pozornost našim osebnim željam in potrebam.

Za taka zborovanja je potrebna vsekakor temeljita priprava s strani društvenih upravnih odborov. Pri tem je delitev dela med posamezne člane uprave najvažnejša skrb. Vsako izmed odborov mora imeti svojo določeno nalogo, za katere izpolnitev si mora izmed članstva poiskati potrebnih sodelavcev. Prenehati je treba, kjer to še obstaja, s prakso, da izpolnita uradni referent in predsednik celotni spored društvenega zborovanja. Vsako zborovanje naj poda vzpodbujajoč dokaz kolektivnega prizadevanja vseh članov uprave in poleg tega še čim večjega števila sodelavcev izmed članstva. Tako pripravljena zborovanja bodo vsestransko oplodila naše članstvo, napolnila ga s potrebnim optimizmom za delo in požrtvovalnost, naše vrste pa sklenila v vitalno organizacijo, ki bo kos sleherni nalogi.

Zaradi maksimalnih cen je najbolj prizadeto uradništvo III. draginjskega razreda

Uradništvo v naši državi je po § 26. »Uradniškega Zakona« porazdeljeno po svojih službenih mestih, v I., II. in III. draginjski razred.

V Sloveniji pride v I. draginjski razred le Ljubljana, v II. draginjski razred nekaj desetih krajev, kjer je sedež sreza, a vsi ostali kraji, bodisi vasi, trgi in hribovska ali dolinska naselja, pa pridejo v tretji, najnižji, draginjski razred. Tem draginjskim razredom pripadajo po prej citiranem zakonu tudi različno visoke draginjske doklade.

Zadeva je do tu v redu. Saj nihče ni trdil, da so bili prej, ko so bili časi normalni, nepotrebni ti draginjski razredi, kajti mesta z mnogoštevilnim uradniškim aparatom so vedno dvigala cene življenjskim potrebščinam. Saj je vsak uradnik iz mesta vedno tarnal, da je življenje v mestu mnogo, mnogo dražje kot pa na deželi.

Danes pa je položaj popolnoma drugačen.

Izredne razmere, v katerih živi ves svet, so tudi naše gospodarstvo kakor tudi vso preskrbo s prehrano vrgle iz ravnega tira v neko krivino tako, da so se pri nas pojavile silne težkoče. Kljub temu, da smo agrarna država in nam do danes še nikoli ni primanjkovalo osnovnih, za življenje važnih in neobhodno potrebnih artiklov, se nam je to sedaj zgodilo in sicer izredno naglo tako, da nihče ni te spremembe pričakoval. Poleg izrednih svetovnih komplikacij, ki so tako rekoč gospodarski barometer današnje dobe, nas je lani doletel drug udarec, namreč sorazmerno slabša letina. Zaradi tega kakor tudi zaradi večjih potreb države same, zaradi varnostnih ukrepov, smo morali tudi mi nastopiti pot racionalizacije z življenjskimi potrebščinami.

Ta položaj so pa izrabili razni špekulanti, ki so pričeli kopiciti zaloge in navijati cene v svojo veliko korist, a v škodo uradništva, ki se je nenadoma znašlo v kočljivem položaju brez izhoda.

Ko se je ta položaj na našem notranjem trgu silno zaostрил in so cene rastle še skoraj v nedogledno višino, je državna oblast posegla vmes in maksimirala cene skoraj 80 % za življenje neobhodno potrebnim potrebščinam.

S tem maksimiranjem cen je pa za uradništvo postal položaj popolnoma drugačen.

Cene so maksimirane za vse enako, ne oziraje se na kateri koli draginjski razred. Moka, sladkor, mlo, kava, podplati itd. itd. stanejo sedaj v Ljubljani ravno toliko kakor pa v katerem koli kraju drugega ali tretjega draginjskega razreda.

Na ta način smo postali vsi uradniki glede nakupovanja tako rekoč enaki, dočim je razlika glede kupne močnosti v posameznih draginjskih razredih različna.

Zaradi tega, ker so cene maksimirane v vseh draginjskih razredih enako, bi se morala ta razlika tudi urediti v plačah. Odpraviti bi se morali vsi draginjski razredi, vse uradništvo bi moralo prejeti enake plače, to se pravi brez dosedanjih razlik po draginjskih razredih, kajti, če je življenje enako drago povsod, naj se tudi plače v tem smislu izenačijo.

Zaradi teh grupacij po draginjskih razredih je pa najbolj prizadet učiteljski stan. Vsi ostali uradniki so večinoma, vsaj 80 %, v srezkih mestih, kjer je navadno največ uradov koncentriranih, dočim je pri učiteljskem stanu ta zadeva baš obratna. Največ šol in to okrog 90 % je na podeželju in tako živi tudi okrog 90 % učiteljsva v tretjem draginjskem razredu in je sedaj baš najbolj prikrajšano glede prejemkov.

Še bolj pa je udarjeno tisto učiteljsvo, ki je več km oddaljeno od železnice ali celo od večjega naselja in mora dobiti življenjske potrebščine iz mesta. To učiteljsvo pa mora plačevati še prevoz, kar še bolj podraži že itak draga živila.

Tako vidimo, da je maksimiranje cen s strani državne uprave sprožilo problem izenačenja draginjskih razredov, ker sedaj ni več one krilatice, da se na deželi ceneje živi kot pa v mestu.

Učitelj na deželi, torej v tretjem draginjskem razredu, je prikrajšan še za eno ugodnost in sicer zaradi šolanja dece. Zelo je oddaljen od srednjih šol in ga stane šolajoča se mladina v mestu ogromne zneske, dočim je uradnik v mestu, kjer je šola, brez teh skrbi.

Poleg akcije za zvišanje naših prejemkov, moramo uvesti tudi akcijo za izenačenje draginjskih razredov ali vsaj odpravo tretjega draginjskega razreda. V tej akciji moramo biti složni, kajti le v slogi bomo dosegli uspehe!

V-ar.

+ JUU — SRESKO DRUŠTVO ŠKOFJA LOKA je zborovalo 18. januarja na ljudski šoli v Škofji Loki. — Udeležba je bila zaradi slabega vremena bolj pičila. Zborovanju sta prisostvovala sreski šolski nadzornik Kržišnik in sreski podnačelnik Fajs. — V svojem govoru se je predsednik tov. Debeljak s toplimi besedami spomnil rojstnega dne Nj. Vel. kraljice Marije. — Spomin pokojnega prosvetnega ministra in predsednika senata je članstvo počastilo z enominutnim molkom. — V svojem govoru je predsednik opozoril članstvo na duh pravega tovarištva, ki mora vladati med učiteljsvom in je v največji potreben v manjših krajih, kjer je učiteljsvo še bolj navezano samo nase. — Tajnica je podala poročilo. Sklene se, da bo društvo sodelovalo pri anketi učiteljskih stanovanj. V zvezi z razpravo o tem vprašanju sta bila odobrena naslednja sklepa: 1. Sekcija JUU naj napravi vlogo na V. oddelek kraljevske banke uprave, da pri gradnji novih šolskih poslopj upošteva določbe razsodbe državnega sveta z dne 9. marca 1940, št. 3665/40. 2. Učiteljem, katerih stanovanje ne ustreza

določbam te razsodbe, naj se prizna primeren odškodnina. — Zbor toplo pozdravlja prizadevanje sekcije za zvišanje prejemkov uradništva. Prejemki so že tako daleč pod minimumom, da je socialno stanje uradništva brezupno. — Tov. blagajnik je poročal, da nekateri zamudniki le počasi nakazujejo zaostalo članarino, nekaj pa se jih na poziv sploh ne odzove. — Sledi referat tov. predsednika o nalogah RK, Časi, v katerih živimo, nujno zahtevajo, da točno poznamo naloge te človekoljubne organizacije — in te nam je predavatelj tudi res jasno in stvarno obrazložil. — Predavanje tov. Pavčeve o temi: »Za ljudstvo v šoli in zunaj nje«, je odpadlo, ker tovarišica zaradi prekinjene avtozveze ni mogla na zborovanje. — Pri slučajnostih se sprejmeta še ta dva sklepa: Sekcija naj izposluje pri kraljevski banki upravi preklic normalije, ki določa izterjatev glob šolskih zamud. Ves potek naj se prenese na sresko načelstvo. — V prehranjevalni odbor naj pride vsaj po en zastopnik uradništva.

Debeljak, preds. Andreja Grum, tajnica.

Učiteljska naturalna stanovanja in stanarina

Važna rešitev ministrstva za prosveto

V I. številki »Učiteljskega tovariša« smo objavili razsodbo drž. sveta št. 3665/40, v kateri je navedeno, da se smatra za primerno učiteljsko naturalno stanovanje le tisto, ki obsega 2 sobi primerne velikosti, kuhinjo in pritlikline. Z ozirom na to, da še do danes nimamo pravilnika, ki bi urejal vprašanje učiteljskih stanovanj, je ta razsodba, ki določa konkretno, kakšno mora biti učiteljsko stanovanje, še večje važnosti. Na to razsodbo smo opozorili članstvo tudi v okrožnici, ker se zavedamo, da postaja vprašanje učiteljskih stanovanj tako pereče, da mu moramo posvetiti vso pozornost in postaviti vse sile, da se učiteljsvo reši iz tež-

kega položaja. Spodaj priobčujemo rešitev ministrstva prosvete, ki obravnava prav to vprašanje. Razsodba drž. sveta in rešitev ministrstva za prosveto bosta koristno služili vsem tistim učiteljem in učiteljem, ki nimajo primerne stanovanja in morejo zahtevati stanarino oziroma doplačilo k neprimernemu stanovanju, ki ga sedaj uživajo.

»Ministrstvo prosvete kraljevine Jugoslavije Oddelek za ljudske šole S. št. 55.860 — 5. X. 1940.

Kraljevska banska uprava je s svojim aktom IV. št. 19.683/11 z dne 11. sept. 1940

dostavila pritožbo A. A., učitelja v B, sreza C, na rešitev navedene uprave IV. št. 7074/6 z dne 1. maja 1940, leta, s katero je odbila njegovo pritožbo z dne 6. febr. 1940, kakor tudi njegove predstavke z dne 15. marca, 19. junija, 4. septembra, 30. oktobra 1939, 2. jan., 5. febr. in 14. marca 1940, leta, s katerimi je A. A., dokler je bil učitelj v D, — prosil, da se mu dodeli primerno stanovanje odnoso izplačuje stanarina. Pritožbo in navedene predstavke je kr. banska uprava odbila zato, ker je smatrala, da je zadevo, ki jo obravnavajo pritožba in predstavke, dolžna reševati upravna občina po §§ 23. in 29. zakona o ljudskih šolah in ne kraljevska banska uprava.

Proučil sem pritožbo, rešenje in vse ostale akte ter sem ugotovil:

da je A. A. na podlagi ukaza On št. 456/36, s katerim je bil premeščen v D, nastopil službo v tem kraju 1. marca 1936. leta;

da do 3. septembra ni užival niti stanovanja niti stanarine po §§ 23., 29. in 84. zakona o ljudskih šolah;

da mu je nato občina dodelila eno sobo za stanovanje, v katero se je vselil 3. septembra 1936. leta;

da je večkrat do septembra 1938. leta prosil krajevni šolski odbor, da mu dodeli družinsko stanovanje, kamor bi lahko vselil družino (glej predstavko z dne 17. avg. 1938. leta);

da je imenovani krajevni šolski odbor s svojim aktom št. 11 z dne 8. okt. 1938 obvestil kr. bansko upravo v Ljubljani, da nima primerne stanovanja za imenovanega in tudi nima kredita za stanarino;

da se je imenovani kasneje z raznimi predstavkami obračal do merodajnega sreskega načelstva in do imenovane banske uprave, da bi se mu dodelilo primerno stanovanje odnoso plačala stanarina. Toda te predstavke so se vračale z raznimi zahtevami in vprašanji: da naj imenovani izjavi, da bo preselil družino, da je občina dolžna dati predpisano stanovanje, čim bo preselil družino itd.;

da so bile nekatere navedenih postavk zavržene s spornim rešenjem.

Po predpisih §§ 23. in 29. zakona o ljudskih šolah so občine dolžne, dodeliti stanovanje učiteljem, če pa ni stanovanja, pripada učiteljem stanarina po § 84. zakona o ljudskih šolah in sicer do 1. aprila 1937 od pristojne občine, od 1. aprila 1937 na podlagi uredbe o vzdrževanju ljudskih šol, od pristojne banske uprave. Na osnovi razsodbe drž. sveta št. 3665/40, izrečene v konkretnem primeru, pripada učiteljem stanovanje, obstoječe iz dveh sob, kuhinje in pritliklin. Kolikor pa ne uživajo popolnega stanovanja, imajo pravico do doplačila stanarine po uredbi o ugotovitvi vrednosti stanovanj državnih službenecv iz leta 1932. Iz tega je razvidno, da je za dodeljevanje stanovanja pristojna občina, a za izplačilo stanarine do 1. aprila 1937 tudi občina, od 1. aprila 1937 pa kraljevska banska uprava. Ker je krajevni šolski odbor v D s svojim aktom št. 11/38 obvestil kraljevsko bansko upravo, da ni primerne stanovanja za A. A., je bila pristojna kraljevska banska uprava, da rešuje njegove predstavke in to zaradi tega, ker ni obstajalo več vprašanje stanovanja, ki ni bilo prosto in ki se mu ga ni moglo dodeliti, temveč je nastopilo vprašanje izplačila celokupne stanarine do septembra 1936, ker je imenovani od septembra 1936 delno užival stanovanje. Poleg tega je imenovani A. A. v svoji predstavki z dne 19. jun. 1939 izrecno zahteval izplačilo stanarine. To predstavko nikakor ne bi smela kraljevska banska uprava zavrniti z motivacijo, da ni pristojna in trditi, da je pristojna upravna občina, ker je za to rešitev pristojna prav kraljevska banska uprava.

Končno je iz vsega razvidno, da je A. A. uporabil vse mogoče, ker je poslal več predstavk krajevnemu šolskemu odboru, sresko načelstvu in kraljevski banki upravi, da bi mu bilo dodeljeno stanovanje odnoso izplačana stanarina. Tudi zaradi tega kraljevska banska uprava ne bi smela zavrniti onih predstavk, ki so bile nanjo naslovljene.

Učiteljska naturalna stanovanja in stanarina

Naša društvena zborovanja, Zaradi maksimalnih cen je najbolj prizadeto uradništvo.

Kako stanujemo. Učiteljska naturalna stanovanja in stanarina.

Zveza učiteljskih organizacij kraljevine Jugoslavije.

Med »zaostalimi« v otrokovem stoletju.

Mladinski skladatelj Ciril Pregelj govori.

Učiteljski smučarski tečaj na Mrzlici.

UCITELJSKI POKRET: Problem prehrane pri delovnem ljudstvu in še posebej pri mladini.

LISTEK: Andraž Plahuta nima legitimacije.

Splošne vesti. — Šolski radio. — Osebnе zadeve. — Iz listov. — Mladinska matica.

— Učiteljski pravnik. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

Z ozirom na zgoraj navedeno in ker A. A. ne zadeva krivda, ker ni užival stanovanja v navedenem času oziroma ker ga ni v celoti užival, je treba osporeno rešitev razveljaviti in vrniti ves predmet kraljevski banski upravi v Ljubljani, da ga v zvezi s oceno za izplačilo celokupne stanarine A. A. od 1. marca 1936. leta do mesca septembra 1936. leta in delno od septembra 1936 do mesca, ko je bil razrešen učiteljske službe v D. Za izplačilo stanarine od 1. marca 1936 do 31. marca 1937 naj se A. A. obrne na pristojno upravno občino.

Navedba kraljevske banske uprave v Ljubljani v aktu IV, št. 7074/8 od 28. maja 1940, da A. A. za čas svojega službovanja v D. ni preselil svoje družine in zaradi tega nima pravice za čas službovanja v D. do družinskega stanovanja, se zavrne, ker ni z no-

benim predpisom določeno, da mora uslužbenec preseliti družino v kraj službovanja, da bi s tem dosegel pravico do družinskega stanovanja oziroma stanarine.

Iz navedenega in na osnovi §§ 122. in 123. zakona o občem upravnem postopku

rešujem:

da se razveljavi rešitev kr. banske uprave v Ljubljani IV, št. 7074 z dne 1. maja 1940, s katero so bile zavrnjene navedene predstavitke A. A., učitelja v B., s katerimi je prosil, da se mu dodeli predpisano stanovanje oziroma stanarina in da se ves predmet vrne kr. banski upravi v Ljubljani, da bo mogla postopati po pripombah v referatu te rešitve.

O tem je obvestiti kr. bansko upravo v Ljubljani kakor tudi imenovanega A. A.

30. X. 1940. leta — Beograd.

Zveza učiteljskih organizacij kraljevine Jugoslavije

(Še o „zmotah“)

Tovariš Lojze Hreščak iznaša nekaj svojih misli o ustanovitvi »Zveze učiteljskih organizacij kraljevine Jugoslavije« in odgovarja v 18. številki »Učiteljskega tovariša« na moj članek objavljen v Učiteljskem tovarišu dne 5. decembra 1940. l.

Predvsem je potrebno točno predočiti, da imamo v bodočnosti rešiti problem »Zveze učiteljskih organizacij kraljevine Jugoslavije«, v kateri zvezi bi bile zastopane vse učiteljske organizacije, ki bi se zedinile na skupni program, dočim se sedaj brezkompromisno forsira zveza med JUU in SHUD. Če bi se bilo postavilo na banjalški skupščini vprašanje zveze, sem prepričan, da bi se to vprašanje vse drugače sprejelo in reševalo ter bi večina gotovo že tedaj dala načelni pristanek. Sklepajoč po poznejših dogodkih, da se pozneje, v banovini Hrvatski ni postavljalo vprašanja reorganizacije, temveč likvidacije JUU, je skoraj jasno, zakaj se ni hotelo v Banjaluki postaviti vprašanje Zveze — in da to ni bilo slučajno. Zato smatram, da je tudi danes lažje reševati vprašanje »Zveze učiteljskih organizacij kraljevine Jugoslavije« in reorganizacije JUU, kakor pa »brezkompromisno« ustvarjati zvezo med JUU in SHUD. Ne bom ponavljal razlogov, ki sem jih navedel na seji glavnega odbora in deloma v Učiteljskem tovarišu. Tovariš Hreščak je zapadel v usodno zmoto nepoznavanja razmer in na tej zmoti gradi svoje predpostavke in hipoteze, zato pa zapada v logična nasprotja in gradi na — dvomih ter se zadovoljuje z vsako rešitvijo, samo da napravimo poskus...

Za svoj račun lahko vsakdo dela poskuse, resno vodstvo organizacije se pa mora izogibati poskusom na račun organizacije. Poslednji dogodki v samem SHUD so nam le potrdili, da bi bilo pogrešno forsiranje in bi to dovedlo edino do razbijanja sedanjega homogenega dela, predvsem JUU. Vsa strujanja v banovini Hrvatski niti niso prišla do polnega izraza, sodeč po poročilih, ki jih prejema centrala JUU.

Na drugi strani ni anahronizem samo v učiteljskih vrstah in v učiteljski organizaciji, temveč vlada anahronizem tudi v vprašanju naše notranje državne ureditve. Zato, dokler se ne uredi to vprašanje, bodo vladale težkocne in spori za ureditev naše stanovske zveze. Lahko je rešiti vprašanje za Slovenijo kakor tudi za banovino Hrvatsko, teže za srbski del, kjer ni vprašanje samo komplicirano, temveč v mešanih krajih tudi zelo delikatno — in to vse dotle, dokler ne bo rešeno obče vprašanje državnopravne ureditve. S tega stališča bi se mogla sprejeti kot časna rešitev zveza med JUU in SHUD, če ne bi bilo drugih — globljih zaprek.

M. Nagajka:

Andraž Plahuta nima legitimacije

Napotil se je bil Andraž Plahuta v svet, naveličal se je že svojih hribov in življenje se zmeraj premika, zdaj gre v to, zdaj v drugo stran, si je dejal, morda bo prav mene doletelo, da bom našel pravo uro, ki je tako potrebna narodu in bom prvi sprevidel, kako gremo in kam. Napotil se je bil in ker že dolgo ni ogledoval sveta, je šel, kakor je bil vajen: z romarsko palico v rokah in poslednjo zagozdo kruha v malhi. Druga mi tako ni treba, je mislil, ljudje so dobrodušni, ponudili bodo lačnemu in žejnemu in zahvalili Boga, da so storili dobro delo. In kakor je šel, je kmalu stopil na belo cesto, ustavil se je na njej in si ogledoval na obe strani, bila je bela cesta, svetila se je v soncu in zdaj pa zdaj je švignil mimo avtomobil in rezko zatrobil.

»Glej no, presekali so dolino in še sanjalo se mi ni o tem!« je vzdihnil Andraž Plahuta.

Pa je zrasel od nekod orožnik, neprijazno je gledal in roka mu je segala po črnem zapisniku.

»Kdo ste in čemu tako opazujete to cesto?«

Andraž Plahuta je počasi snel stari klobuk in se odkril:

»Nič ne zamerite, gospod stražmojster, Andraž sem in Plahuta se pišem in sem učitelj v Globokem dolu, pet ur hoda za gozdovi. Trideset let je lep čas in sem prišel, da si ogledam svet. Trideset let, dolga doba: učil sem jih brati, pisati in računati, zdravil sem

jih in jim sejal, žel in tudi cepil sem jim drevje in napravil žage in prodal les. Zdaj je pa zmanjkalo otrok in tudi jaz sem postal že nadložen in odveč in grem, da pogledam svet. Tu je pa lepa cesta, do Globokega dola ni take in začudil sem se, da je šlo že toliko življenja mimo nas. In oprostite, nisem vedel, da je začuden proti postavam.«

»Andraž Plahuta,« je zamrmral orožnik, »že ime ni nič prida. Bog ve, s kakšnimi nameni prihajate v našo dolino? Vsake baže potepini nam ležejo na vrat. Ali imate kako legitimacijo?«

Andraž Plahuta se je potipal za žep in žalostno odkimal:

»Legitimacije pa nimam. Trideset let je dolga doba in naposled mi tudi tiste modre ni nihče več poslal. Ampak stopila bi kam v gozd: vsi oglarji me poznajo in vsi drvarji, precej bi vam povedali, da sem globokodolski učitelj in bi jim lahko verjeli. Ali bi pa stopila do fajmoštra, debeli dve uri od tod je, ni tako daleč in bi potem verjeli.«

»Če bi fajmošter Janez potrdil, no, seveda...«

Orožnik je še enkrat sumljivo pregledal Plahuto, nato mu je še naročil, naj hodi po cesti tiho in naj ne dela nikakih opazk, kar se tiče petja, je boljše, če ga opusti. In kadar gre mimo kak avto, naj lepo pozdravi. Potem je vtaknil črni zapisnik v žep in počasi odšel.

Andraž Plahuta je počakal, da se je orožnik izgubil za ovinkom, potem je nadaljeval pot. Sklenil je, da se ne bo nobeni stvari čudil, da bo hodil popolnoma ravnodušno in obenem previdno. Hodil je in hodil, z neba je pripekalo sonce, žgalo je zmeraj bolj in Andraž je čutil, da ga zmeraj bolj žejja. Oziroma se je po hišah in na vrhu klanca je stala

Marija Klofutarjeva:

Med „zaostalimi“ v otrokovem stoletju

(Nadaljevanje)

Vendar pa ima težnja po dominiranju tudi pri manj vrednih otrocih lahko svojo dobro plat, če se pojavlja pri delu, pri učenju, pri igri in pri treningu, ako ni tako potencirana, da bi šla že na račun njegove ali tovarišev slabosti in nemoči.

Naloga moralne vzgoje je, da na čim diskretni način ovira razvoj negativnih lastnosti, dočim lahko dobre na manj diskreten način razvija in krepi. Ni lahka ta naloga in v šolah si je nismo pridobili. Srečni otroci, ki imajo za vzgojitelja rojenega pedagoga, a srečni so tudi tisti, ki imajo samozklesanega. Kdor pa teh darov nima, naj ne sili v »poboljševalnico« ali slični zavod, pa najsi bodo beneficije še tako zapeljive, da ne prehodi Kalvarije tiste vzgojiteljice, ki me je vsakih 14 dni obveščala, da so ji gojenke odpovedale pokorščino ter me prosila za pomoč. S sličnimi prošnjami so prihajale tudi njene gojenke, samo v drugem tonu, naj jih premeštim iz njenega oddelka. Pot do samovzgoje vodi le preko samokritike.

Da vzgojitelj spozna gojenčevo psihozo, mu je potrebno ostro opazovanje, pa tudi precej logičnih zaključkov, saj je pretvarjanje dekoracija vseh zavodskih gojencev. Dober kažipot je gojenčevo svobodno delo, to je akt, ko gojenec sledi naravnemu fiziološkemu nagonu, ki ga je najlažje opazovati pri igrah, na sprehodih in sploh v popolnoma prostem času, ki je v internatih potrebnejši kot kjerkoli.

Pristen ključek do gojenčeve duševne kamrice si pridobi vzgojitelj, če se v nerodni pubertetni dobi zanima za njegove zadeve. Da uspe tak »vlom« samo diskretno med štirimi očmi, menda ni treba poudarjati. Ti zaupni razgovori so edini mostiček do prijateljstva med vzgojiteljem in gojencem. Popolna svoboda je priporočljiva povsod tam, kjer se udeležuje delovni ali oblikovalni nagon ali se oblikuje svetovni nazor.

Eden najposrečenejših testov za merjenje domišljije teoretičnih in estetskih čustev je bila pred leti v zavodu prva pustna maske-rada. (Poznejše so bile posnemanje prve.) Gojenke so dobile na razpolago nekaj privatnih oblek, klobukov, čevljev, rjuh, platna in prediva. Kozmetične pripomočke so si omislile same iz rdečega papirja, oglja, paste za čevlje in krede.

Slika je bila nad vse pestra in zanimiva zlasti za mene, ki sem poznala preteklost, okolje in sedanjo psihozo vsake posamezne, pa so mi maske služile samo za dopolnitev diagnoze in prognoze.

Manjše, nežnejše deklice so hotele biti vse angelčki, cvetke in metaljčki. Potepuške so se prelevile v ciganke, prodajalke peska in vezilk, v beračice in ulične kričarje.

Pri ljubljani maska gojenk z »virgo intactae« je bila nevesta z belim pajčolanom, pa tudi razne delavke, n. pr. žanjice, perice, sobarice in kuharice.

»Izkušenejšee«, z več ali manj pisano preteklostjo so kot »kavalerije« posnemale kretanje in besede svojih bivših častilcev, »namigušee« so pokazale spretnost v osvajanju, častihlepne in oblastiteljne pa so v vlogah »milstovnic« razkazovale nakit in inteligenco.

Najmračnejši tip vseh zavodskih gojenk je pri tem poskusu manifestiral v odurni maski bandita. Z razmršenimi lasmi, deformiranim licem in telesom, v ostudno raztrganih in umazanih cunjah je promenirala z gorjačo in sekuro. Tudi v svobodnem življenju se ni oddaljila od svojega ideala. V letošnjih počitnicah je med mojim dopustom obiskala zavod. Baje je bila tako odbijajočega obnašanja in umazana, da so celo najslabše gojenke bežale od nje, čeprav so jim sicer svobodne tovarišice najdražji gosti.

pa stari navadi bela krčma. Pospesil je korake in stopil vanjo.

Pozdravil je in takoj je pritekla brhka natakarcica. Vprašal je po vinu. Natakarcica mu je razložila, da ga imajo vseh vrst, toda postavbe so take in običaj, da ga prodajajo z vso previdnostjo. In ali ima legitimacijo?

»Legitimacijo?« je dejal v strahu Plahuta. »Šaj sem že gospodu stražmojstru povedal, kaj sem in kdo sem.«

»Pri nas je treba pokazati legitimacijo Društva prijateljev Janeza Vodopivca, drugače ne morete dobiti pijače.«

Plahuta je žalosten odkimal, da doslej ni vedel za take legitimacije. Toda če je narodna potreba res taka in se ji ni mogoče izogniti, precej se bo vpisal v to društvo, da ne bo imel posla z orožniki in sodišči. Natakarcica je odkimala, da ne ve, kje vpišujejo, vsakdo, ki pride v krčmo, prinese legitimacijo že s seboj in zdaj se ji je prvič primerilo, da je prišel nekdo brez nje.

»Potem mi pa dajte kos kruha,« je rekel Plahuta. »Imel sem ga dober brtavs, pa pot je bila dolga in kmalu sem ga pospravil.«

Pa natakarcica je spet vprašala po legitimaciji.

»Ali je tudi tu treba legitimacije?«

»Da, legitimacije protidraginjskega odbora, da uživata kruh.«

»Seveda ga uživam.«

»Toda potrebna je legitimacija.«

Plahuta pa ni imel legitimacije. Nekaj časa je še čakal, potem je sprevidel, da mu nihče ne bo pomagal, vzdignil se je in se odpravil na dolgo pot, namenil se je bil prav v mesto. Tam je toliko tovarišev, ki poznajo življenje in so se mu pravočasno prilagodili, zapisani so v vseh potrebnih društvih in znajo ob vsaki priliki pokazati pravo legitimacijo. Dolga je bila pot, povsod se mu je kazalo, kako po-

No, poboljševalna vzgojevalnica je neke vrste prisilna delavnica. Prisilno delo in gojenčeva prosta volja se le malokdaj ujemata. Harmonija med svobodo in silo je težko izvedljiva in zahteva skrajno previdnost pri odredbah in ukazih.

Vzbuditi zanimanje za nekatere predmete je v zavodu precej težko. Večina gojenk stremi za nekim specializiranjem. »To se mi dopade, to pa ne« in so prepričane, da česar ni majo rade, tega tudi ne zmorejo. Vsekakor je v teh njihovih izjavah nekaj jedra, vendar je treba mnogo truda, da privolijo v delo, ki jim ne ugaja, ali ga pa celo vzbujajo. Ker so zelo malodušne, je največkrat ta maska apel za spremembo okolja, dela ali delovnega načina. Navadno obstoje pri prvi oviri, v šoli prav tako kot pri manuelnem delu ter se zapro v svoj stolp Kellerjevega »razmišljanja brez misli« ter tako zamolče še to, kar znajo. Če se vzgojitelju posreči odkriti pravi vzrok te resignacije — bolezen, puberteta, psihološka neobčutljivost, psihopatija itd., teče voz zopet po prejšnjem tiru, sicer pa je vsak trud zastoj in je bolje počakati vedrejšega razpoloženja.

Zavodske gojenke so več ali manj svoje glave. Z ukazi vzgojitelja svojevlastno samo potencira do trdovratnosti, svagajivosti, upornosti ali nadutosti. Blažji način — n. pr. danes je pa izredno ugodna priložnost za risanje krojev, ker smo včeraj videli nekaj novih modelov, za zgodovino, ker je radio v nacionalni uri predaval o... za delo na polju ali na vrtu, ker je krasno vreme in so bolgarski vrtarji že vsi na terenu — je mnogo bolj, kot ukazovalni »moramo«. Saj, ko se prepričamo, da je to, kar moramo delati dobro, koristno in ne pretežno, se »moramo« kaj hitro preobraziti v »hočem«. Seveda je to neopazna injekcija pri usmerjanju otrokove svobodne volje v zvezi z izbiranjem dela in poklica, uspeh pa je odvisen od vzgojiteljeve osebnosti in spretnosti. Pri vsaki gojenki ni mogoče doseči razveseljivih rezultatov, kot ni mogoče z vsemi gojenkami delati po principih samodelavnosti in aktivnosti. V takih primerih se moramo pač zadovoljiti samo s sodelovanjem, pa še to mora biti podprto s plastično nazorno injekcijo. Zato so v poboljševalno-vzgojevalnih zavodih dovoljene mere možno šolskega pouka.

Vzgojna in poboljševalna enciklopedija prodira v vsa področja pedagoškega znanja in njeno urejevanje zahteva maksimum duševnih naporov, močan in razvit čut odgovornosti ter duševno disciplino, saj je vzgojna umetnost izpit duševnih sposobnosti individuala in naroda ter ogledalo njegove kulture.

H krepljenju volje in k razvijanju etičnih čustev vodi gojenko samo vedro razpoloženje in veselje. Že v uvodu sem poudarjala, kakšen duh naj bi vladal v vsakem zavodu.

Simpatičen lik notranjega ustroja poboljševalne ustanove sem gledala v filmu: »Zavtor brez rešetk«, ki mi je v težkih urah dal mnogo utehne z zavestjo, da so moje metode sprejemljive. »Tko pjeva, zlo ne misli.« Pesem, veselje, smeh, zaupanje in dobra volja, od časa do časa malo priboljška v hrani, malo primerne dekoracije na obleki (pri deklicah lahko tudi pisan trakec v lase), povsod odkritosrčnost in lep vzgled, red na zunaj in v sebi, korakajoč vzporedno z dobrim, nevsiljivim nadzorstvom, v večini primerih premagajo ali vsaj zmanjšajo pogoje za laž, lahkomišelnost, surovost, sebičnost, hudobijo, impulzivnost volje in podobne »vrline« iz kolekcije gojenčevih kiminalnih nagnjenj.

Mladost se hoče in mora smejeti. Evocirajoč svojo zgodnjo mladost, pripoveduje Apton Sinclair, kako so se on in njegovi to-

trebne so legitimacije, stopil je v trgovino in vprašal za čevlje, pa ni imel legitimacije Društva za zaščito popotnikov, hotel si je kupiti robec, pa mu je manjkala legitimacija oblačilnega društva. In ko je prišel v mesto, napotil se je koj k najstarejšemu tovarišu. Našel ga je v zakotni gostilni, sedel je za samotno mizo in počasi srebal čašo brizganca, počasi in previdno, ko da pije najhujšo pijačo.

»Torej si že prišel,« je dejal tovariš.

»Dolgo te že nisem videl.«

»Dolgo,« je pojasnjeval Plahuta, »zdaj so se pa časi tako spremenili, da nisem več sodoben in se moram nekoliko ogledati, kakšno je življenje. Zdi se mi, da sem nekoliko zamudil, pozabil sem se o pravem času vpisati v vse te različne bratovščine, ki jim niti imena ne vem, pa me zdaj na vsakem oglu preganjajo.«

»To niso nikake bratovščine,« je pojasnil tovariš resno, »to so danes še edino mogoča sredstva, da človek nekako živi. To je red. Mi smo se vsemu temu že tako privadili, da ne bi mogli več živeti brez takega reda. Da, prav res. Le taki ljudje iz gozdov, kakor si ti, morejo še tako omalovaževati ves ta napredek.«

»Morda je pa to res napredek,« je pohlevno dejal Plahuta.

»Kaj bi pa prav za prav rad?« je dejal tovariš. »Katero legitimacijo ti je potrebna?«

»Legitimacije?« je pomislil Andraž. »Prav za prav ne vem. Nimam namreč še nobene.«

»Tak še nobene!« je pomilovalno dejal tovariš.

»Nobene. Rad bi dobil katero za kruh in pijačo.«

»Te ima v evidenci boter Jernej, moral bi se obrniti nanj. Moral bi se tudi zapisati v njegovo društvo.«